

BEZOEKADRES

Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES

Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Nederland

De leden- waterschappen

datum
1 mei 2017

ons kenmerk
89756/LH

contactpersoon
M.I. Mul

bijlage(n)
2

uw kenmerk
-

e-mail
mmul@uvw.nl

betreft
Waterkwaliteit en
6e Actieprogramma Nitraatrichtlijn

doorkiesnummer
070-351 98 71

Geachte leden waterschappen,

De komende maand worden in Den Haag uitvoerig gesprekken gevoerd over de evaluatie van het mestbeleid en worden de lijnen uitgezet voor het beleid van de komende jaren. Centraal daarbij staan de gesprekken die de staatssecretaris van EZ voert met de Europese Commissie over het beleid om te voldoen aan de Nitraatrichtlijn. Met name de uitzondering (derogatie) die Nederland heeft komt dan ter discussie. Voorafgaand daaraan vinden de volgende overleggen plaats:

- Het bestuurlijk overleg met EZ over de Nederlandse inzet voor het 6^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (6^e NAP) op 8 mei. Hiervoor zijn uitgenodigd vertegenwoordigers van het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Unie van Waterschappen (UvW), de Vereniging van drinkwaterbedrijven in Nederland (Vewin), de Land- en Tuinbouworganisatie Nederland (LTO), de Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV), de Nederlandse Akkerbouwvereniging (NAV) en het Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt (NAJK). De Unie van Waterschappen zal door 2 bestuurders en de directeur zijn vertegenwoordigd.
- De technische briefing met het Planbureau voor de leefomgeving (PBL) in de Tweede Kamer op 11 mei;
- Het Algemeen Overleg (AO) met de Staatssecretaris van EZ in de Kamer op 18 mei.

Het is de verwachting dat naar aanleiding van deze overleggen de nodige publiciteit zal ontstaan.

In het Uniebestuur is onderstaande aanpak wat betreft de woordvoeringslijn afgesproken:

- In deze fase richten we de activiteiten en communicatie omtrent het 6^e NAP vooral op de Tweede Kamer.
- In aanloop naar het Algemeen Overleg over mestbeleid in de Tweede Kamer van 18 mei en de technische briefing met het PBL op 11 mei, verspreidt de Unie van Waterschappen op 9 of 10 mei bijgevoegd bericht met achtergrondinformatie. Dit bericht zal ook worden gebruikt in de lobby naar Kamerleden in verband met het AO op 18 mei.
- Het bericht dat is bijgevoegd is tevens een reactie op de toespelingen van sommige partijen dat boerensloten strenger genormeerd worden dan natuurgebieden als het om de waterkwaliteit gaat. Het verzoek is om het bericht en de achtergrondinformatie te gebruiken om eventuele vragen inhoudelijk te kunnen beantwoorden.

- Naast het bericht dat rond 9 of 10 mei extern en in het lobbytraject zal worden verspreid, wordt de pers benaderd. Daarbij proberen we ook enkele goede voorbeelden van de samenwerking tussen waterschappen en de agrarische bedrijfsleven bv in het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer voor het voetlicht te krijgen.
- Voorts zullen we Kamerleden en/of hun medewerkers actief benaderen om te kijken of we een 'technische briefing' kunnen verzorgen over het beleid rondom de KRW in relatie tot het mestbeleid. Eerder hebben we dat op verzoek voor de waterschapbestuurders van o.a. de SGP gedaan.
- Vragen over de totstandkoming van de gebied specifieke regionale normen kunnen die het beste door het waterschap zelf worden beantwoord. Bij de Unie beschikken we niet over de daarvoor benodigde informatie. De suggestie is om bij dergelijke vragen zoveel mogelijk transparantie te betrachten en dit daarnaast aan te vullen met voorbeelden van maatregelen die het waterschap zelf neemt om de waterkwaliteit te verbeteren.

Stichting Mesdag-Zuivelfonds over ecologische normstelling oppervlaktewater

De Stichting Mesdag-Zuivelfonds heeft begin vorige week een persbericht uitgebracht en een bijeenkomst georganiseerd waarvoor ze onder meer Kamerleden hebben uitgenodigd. Zie: <http://www.mesdag-fonds.nl/home.html>. De stichting is van mening dat er duidelijkheid moet komen over de ecologische normstelling voor de oppervlaktewateren en ze roepen de Tweede Kamerleden op om de overleggen / onderhandelingen over het 6^e Nitraat Actieprogramma stop te zetten.

Het lijkt ons niet zinvol steeds te reageren op de berichten van het Mesdagfonds. Wij zullen door het jaar heen op strategische momenten communiceren over dit onderwerp en de Kamerleden informeren. Dat geeft ons meer ruimte onze eigen lijn te benadrukken en voorkomt dat we steeds op anderen moeten reageren.

Hoogachtend,

ir.ing. A.J. Vermuë
Algemeen directeur

Extra inzet nodig voor betere waterkwaliteit

Op 18 mei vindt in de Tweede Kamer een debat plaats over de invulling van het mestbeleid voor de komende 4 jaar. In het debat komt ook de kwaliteit van het Nederlandse oppervlaktewater aan de orde. De waterkwaliteit in Nederland verbetert, maar volgens de waterschappen zijn er extra maatregelen nodig om de gestelde doelen te halen.

Uit de resultaten van het Meetnet Landbouw Specifiek Oppervlaktewater (MNLSO) blijkt dat de waterkwaliteit langzaam verbetert, maar ook dat op 40-60% van de meetlocaties de waterkwaliteit nog niet aan de waterkwaliteitsnormen voor stikstof of fosfor voldoet. Het MNLSO bestaat uit 173 meetlocaties verspreid over Nederland die landbouw als enige bron van stikstof en fosfor hebben.

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) concludeerde deze maand dat met het huidige tempo van inzet van maatregelen en beleid de KRW-doelen die zijn gesteld voor 2027 niet worden gehaald. Er is dus extra inzet nodig. De waterschappen nemen die maatregelen graag in dialoog met andere overheden en de agrarische sector om de kans op effectief beleid te vergroten. Voorbeelden hiervan zijn het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer en de Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater.

Recent onderzoek van Wageningen Environmental Research toont aan dat de landbouw via de bemesting van landbouwgronden een belangrijke bron is en verantwoordelijk is voor 54 procent van de totale stikstofaanvoer en 56 procent van de totale fosfooraanvoer naar de regionale wateren. De rioolwaterzuiveringsinstallaties van de waterschappen zijn een andere bron. Om de waterkwaliteit te verbeteren hebben de waterschappen op de rwzi's maatregelen getroffen om de belasting terug te dringen. Ook de riooloverstorten zijn aangepakt en er zijn veel inrichtingsmaatregelen genomen en beek- en kreekherstelprojecten uitgevoerd.

Normen voor de waterkwaliteit

Vroeger was er één landelijke norm voor het gehalte aan stikstof en voor fosfor in het oppervlaktewater. Met de inwerkingtreding van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) in 2000 is dit veranderd en zijn de doelen voor de ecologie bepalend voor de doelen voor stikstof en fosfor. Aangezien elk watersysteem een eigen functie heeft en daarmee specifieke ecologische doelen kent, kunnen ook de stikstof- en fosfornormen per watertype verschillen.

De ecologische doelstelling van boerenslootwater is in de meeste gevallen lager dan die voor natuurlijke wateren. De normen zijn dus soepeler. Dit komt omdat sloten niet tot de categorie natuurlijke wateren behoren, maar tot de categorie kunstmatige wateren, volgens de KRW. Bij het stellen van de norm voor waterkwaliteit wordt rekening gehouden met de functie waarvoor het water gebruikt wordt.

KERNBOODSCHAP WATERKWALITEIT EN LANDBOUW

De waterkwaliteit in Nederland verbetert, maar dit gaat nog niet snel genoeg. Het oppervlaktewater in Nederland voldoet op dit moment niet aan de doelstellingen van de Europese Kaderrichtlijn Water. Dit betekent dat de waterkwaliteit moet worden verbeterd. Uit verschillende onderzoeken van onder meer het Planbureau van de Leefomgeving en Wageningen Environmental Research blijkt dat de landbouw de landbouw via de bemesting van landbouwgronden een belangrijke bron is en verantwoordelijk is voor 54 procent van de totale stikstofaanvoer en 56 procent van de totale fosforaanvoer naar de regionale wateren. De rioolwaterzuiveringsinstallaties van de waterschappen zijn een andere bron. Met het Meetnet Landbouw Specifiek Oppervlaktewater (MNLISO) meten de waterschappen de invloed van landbouw van de waterkwaliteit en binnen het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer en de Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater wordt samen met andere overheden en de agrarische sector gezocht naar manieren om de kwaliteit van het oppervlaktewater in Nederland te verbeteren.

CORPORATE STORY: WATERKWALITEIT (TOEGESPITST OP KRW)

De waterkwaliteit in Nederland verbetert, maar volgens de waterschappen zijn er extra maatregelen nodig om de gestelde doelen te halen. Ook in Brussel maakt men zich zorgen over de kwaliteit van de Europese wateren. De Europese Kaderrichtlijn water (KRW) verplicht ons te zorgen voor water dat chemisch en biologisch gezond is.

Hoe worden de normen voor waterkwaliteit in Nederland bepaald?

Wat dat precies betekent, verschilt per situatie. Brussel geeft hierbij de kaders en richtlijnen aan waarbinnen de lidstaten de doelen kunnen vaststellen rekening houdend met het type water en de omstandigheden. De doelen kunnen dus voor elk type water anders zijn. Wat wel overduidelijk is: de doelen moeten uiterlijk in 2027 zijn behaald. Wel vrijheid dus, maar geen vrijblijvendheid.

De waterschappen hebben meetmethoden, een uitgebreid meetnetwerk en rekenmethoden ontwikkeld om de waterkwaliteit te meten en volgens normen te waarderen. Elk watertype heeft zijn eigen bijbehorende norm. Vroeger was er één landelijke norm voor het gehalte aan stikstof en voor fosfor in het oppervlaktewater. Met de inwerkingtreding van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) in 2000 is dit veranderd en zijn de doelen voor de ecologie bepalend voor de doelen voor stikstof en fosfor. Aangezien elk watersysteem een eigen functie heeft en daarmee specifieke ecologische doelen kent, kunnen ook de stikstof- en fosfornormen per watertype verschillen.

Waarom verschillen die normen zoveel?

De ecologische doelstelling van boerenslootwater is in de meeste gevallen lager dan die voor natuurlijke wateren. De normen zijn dus soepeler. Dit komt omdat sloten niet tot de categorie natuurlijke wateren behoren, maar tot de categorie kunstmatige wateren, volgens de KRW. Bij het stellen van de norm voor waterkwaliteit wordt rekening gehouden met de functie waarvoor het water gebruikt wordt.

De aanpak is in de verschillende lidstaten en ook binnen Nederland zoveel mogelijk dezelfde. Het lijkt misschien vreemd en oneerlijk dat die normen overal verschillend zijn, maar dat heeft nu precies met dat maatwerk te maken: er wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de regionale omstandigheden. We hoeven hier immers geen Alpenbergbeekje te maken waar we zomaar uit kunnen drinken. En uit de veenbodems in het westen en noorden van het land komt door oxydatie fosfaat en stikstof vrij, dus is het realistisch daar hogere concentraties toe te laten dan elders. Waterschappen overleggen met de degenen die ter plekke een belang hebben en komen zo tot maatregelen die haalbaar en betaalbaar zijn.

AANVULLENDE ACHTERGRONDINFORMATIE

Wat is de KRW?

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), die in 2000 is vastgesteld, is het belangrijkste wettelijk kader om grond- en oppervlaktewatersystemen te beschermen en te herstellen. De KRW stelt zich ten doel dat alle Europese wateren uiterlijk in 2027 een goede chemische en ecologische toestand hebben bereikt. Europese lidstaten geven in stroomgebiedbeheerplannen aan welke doelen ze stellen en welke maatregelen ze uitvoeren om de gestelde doelen te halen. De stroomgebiedbeheerplannen zijn een bundeling van de waterbeheerplannen die de waterschappen en Rijkswaterstaat opstellen.

De KRW geeft de beoordelingsmethodiek en de kaders voor de te gebruiken normen en maatlatten en richtlijnen hoe normen moeten worden afgeleid door de lidstaten. Omdat er in Europa diverse typen wateren zijn en verschillende regionale omstandigheden, geven de lidstaten hieraan zelf een kwantitatieve invulling. In een natuurlijke beek in de Alpen komen immers andere soorten voor dan in onze beken op de Veluwe. De normen en maatlatten tussen lidstaten zijn wel afgestemd. Deze kunnen door verbeterd inzicht worden bijgesteld.

In Nederland zijn veel wateren door de mens gegraven (sloten, kanalen) of sterk veranderd tov de oorspronkelijke natuurlijke situatie (vennen, meren en plassen). Deze typen wateren hebben ieder hun eigen waterkwaliteitsdoelen die past bij het type water. Het streven is dat de kwaliteit van de Nederlandse watertypen in 2027 zodanig is verbeterd dat het water chemisch schoon is en dat de bij dat watertype behorende leefgemeenschap er kan leven (biologisch gezond).

Hoe werkt de KRW?

1. *Ecologische doelen worden vastgesteld afhankelijk van het type water*
2. *Hiervoor worden normen voor stikstof en fosfaat afgeleid*
3. *Voldoet een waterlichaam niet aan de normen, dan moeten maatregelen worden getroffen om de doelen te halen*
4. *Deze maatregelen moeten haalbaar en betaalbaar zijn*
5. *De maatregelen worden vastgelegd in een (stroom)gebiedbeheerplan*
6. *De lidstaat rapporteert de voortgang van het halen van de doelen aan Brussel*
7. *De doelen moeten in 2027 uiterlijk gehaald worden, een lidstaat kan gemotiveerd afwijken van de doelen. Brussel in geval van onvoldoende naleving sancties opleggen.*

Door welke bronnen wordt de waterkwaliteit aangetast en in welke mate?

Recent onderzoek van Wageningen Environmental Research toont aan dat de landbouw via de bemesting van landbouwgronden een belangrijke bron is en verantwoordelijk is voor 54 procent van de totale stikstofaanvoer en 56 procent van de totale fosforaanvoer naar de regionale wateren

Overzicht verschillende bronnen van belasting oppervlaktewater met meststoffen:

Bron: <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl0192-Belasting-van-oppervlaktewater-met-vermestende-stoffen.html?i=26-117>

In onderstaande tabel en grafieken is het aandeel (in miljoenen kilo's en in percentage) van de verschillende bronnen in de belasting van het oppervlaktewater met meststoffen aangegeven.

Belasting van het oppervlaktewater door vermestende stoffen, 1990-2013

Bron: Compendium voor de Leefomgeving van het PBL

Belasting oppervlaktewater met N en P	1990		2014	
	<i>mln kg</i>	%	<i>mln kg</i>	%
Totale belasting stikstof	148,0	100	75,1	100
Industrie	12,5	8	2,1	3
Huishoudens	1,8	1	0,3	0
Landbouw en uit- en afspoeling	67,1	45	44,8	60
Atmosferische depositie	24,0	16	12,4	17
Riolering en waterzuivering	42,7	29	15,1	20
Overig	0,4	0	0,4	1
	<i>mln kg</i>	%	<i>mln kg</i>	%
Totale belasting fosfor	22,1	100	6,5	100
Industrie	11,0	50	0,2	3
Huishoudens	0,3	1	0,1	1
Landbouw en uit- en afspoeling	4,3	20	4,1	62
Riolering en waterzuivering	6,6	30	2,2	34
Overig	0,0	0	0,0	0

Conclusie: de landbouw inclusief uit- en afspoeling landbouwgronden is de belangrijkste bron voor de belasting van het oppervlaktewater op afstand gevolgd door de rwzi's. Het aandeel landbouw bedraagt 59 % voor de stikstofbelasting en 62 % voor de fosforbelasting. Voor de rwzi's is dat respectievelijk 21 % en 33 % voor de fosforbelasting.

Hoe wordt de waterkwaliteit van een sloot beoordeeld/genormeerd?

Sloten zijn kunstmatige wateren of behoren tot de overige wateren

Nederland heeft voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) 800 oppervlaktewaterlichamen aangewezen als KRW-oppervlaktewaterlichaam. Dit zijn de grotere wateren. Een klein deel van de sloten is aangewezen als KRW-waterlichaam. Deze sloten vallen onder de categorie "kunstmatige wateren". Een kunstmatig water is een water dat door toedoen van mensen is aangelegd op een plek waar voorheen geen water aanwezig was. De rest van de sloten (ongeveer 99,5% van de circa 330.000 kilometer aan sloten) valt onder de categorie "overig water". Hieronder wordt al het oppervlaktewater verstaan dat niet is aangewezen als KRW-waterlichaam.

De sloten vallen dus niet onder de categorie natuurlijke wateren van de KRW. In Nederland zijn alleen enkele beken, een paar kleine rivieren en het Naardermeer aangewezen als natuurlijk water.

Hoe meten de waterschappen het aandeel van landbouw in de beïnvloeding van de waterkwaliteit?

Meetnet Nutriënten Landbouw Specifiek Oppervlaktewater (MNLISO): waterkwaliteit wordt alleen door landbouw beïnvloed en niet door andere bronnen

Het Meetnet Nutriënten Landbouw Specifiek Oppervlaktewater (MNLISO) is opgezet door de waterschappen, Deltares en het Ministerie van IenM om een beeld te krijgen van de effectiviteit van het mestbeleid op de waterkwaliteit.

Het MNLISO bestaat uit 173 meetlocaties verspreid over Nederland die landbouw als enige bron van nutriënten hebben. Randvoorwaarde voor selectie van de meetpunten was dat ze niet onder invloed staan van lozingen vanuit rwzi's, industrie, riooloverstorten e.d. en zo min mogelijk door inlaatwater en kwelwater.

Wat betreft de waterkwaliteit is de situatie zo dat de nutriëntenconcentraties langzaam verbeteren maar dat de waterkwaliteitsnormen op de helft van de meetlocatie worden overschreden. Zorgwekkend is dat op een aantal meetlocaties geen verbetering en in sommige gevallen zelfs een verslechtering zichtbaar is.

Tabel 3.3 Het percentage van de meetlocaties dat voor N-totaal en P-totaal wel en niet voldoet aan de waterschapsnorm voor de jaren 2011 t/m 2014. De laatste kolom geeft het aantal meetlocaties weer waarbij getoetst kon worden.

Jaar	Voldoet (%)	Voldoet niet (%)	# mp's
N-totaal			
2011	37	63	122
2012	40	60	141
2013	52	48	141
2014	36	64	151
P-totaal			
2011	50	50	119
2012	46	54	138
2013	59	41	138
2014	46	54	148

Bij een nat jaar zijn de resultaten slechter dan in een droog jaar. Bij natte omstandigheden vindt namelijk meer uit- en afspoeling plaat van meststoffen.

Normenstelling MNLSO en boerensloten

Tot voor de inwerkingtreding van de Kaderrichtlijn Water was er één landelijke norm voor het gehalte aan stikstof en voor fosfor in het oppervlaktewater. Dit waren de MTR-normen. Met de inwerkingtreding van de Kaderrichtlijn Water is dit veranderd en zijn de doelen voor de ecologie bepalend voor de doelen voor stikstof en fosfor. Aangezien elk watersysteem z'n specifieke ecologische doelen kent, kunnen ook de doelen voor stikstof en fosfor voor per watertype verschillen.

Voor het afleiden van de doelen voor de kunstmatige wateren heeft Nederland de Europese guidances gevolgd. Deze normen, die dus specifiek zijn voor de Nederlandse situatie, zijn bestuurlijk vastgesteld door het LBOW (voorganger van de Stuurgroep Water).

De KRW bepaalt dat wanneer de situatie daarom vraagt, er kan worden afgeweken van deze normen waardoor het mogelijk is deze gebied specifiek verder te differentiëren. Regionaal maatwerk dus. Het kan hierbij gaan om de volgende gevallen:

- rekening houden met de natuurlijke achtergrondbelasting die eventueel aanwezig kan zijn. Dit betekent dat in gebieden met een bepaalde natuurlijke achtergrondbelasting een hogere norm geldt dan in gebieden zonder die belasting.
- er geen afwenteling mag plaatsvinden naar wateren benedenstrooms. De KRW schrijft voor dat bij het afleiden van normen rekening moet worden gehouden met de doelen van de wateren waarop wordt afgewaterd. Als deze een natuur- en andere te beschermen functie hebben, moet hier in de situatie bovenstrooms rekening mee worden gehouden.
- de huidige waterkwaliteit is beter dan de standaardnorm. Omdat de KRW geen verslechtering van de waterkwaliteit toestaat, bepaalt in die situatie de huidige waterkwaliteitssituatie de normstelling.

Volledigheidshalve dient vermeld te worden dat voor de zogenoemde overige wateren nog een actie loopt om voor deze wateren normen af te leiden. In sommige van deze gevallen hanteert het waterschap de oude MTR voorlopig als richtwaarde zolang er nog geen norm is afgeleid. Dit is het geval bij Waterschap Hollandse Delta en Rivierenland. Andere waterschappen hebben er voor gekozen om de overige wateren naar KRW-watertype in de delen en voorlopig de bijbehorende normstelling te hanteren.

Conclusie:

Voor nutriënten geldt dat er geen landelijke normen meer gelden maar dat de specifiek zijn voor de te bereiken ecologische toestand van een watersysteem. Het afgeleiden van de normen is gebeurd volgende de

Europese guidances. Sloten en watergangen in het agrarisch gebied behoren tot de kunstmatige wateren. Bij het afleiden van de normen wordt rekening worden gehouden met de kunstmatige kenmerken van de sloten en met de achtergrondbelasting die eventueel aanwezig is. Dit betekent dat de ecologische doelstelling van deze type wateren over het algemeen lager zijn dat die voor de natuurlijke wateren en dat de normen hoger zijn. In een aantal specifieke situaties moeten de normen aangescherpt worden.